एवंबुध्यादिसाक्षिणोब्रह्मभावमुक्त्वाऽस्यबुध्याद्युपहितस्यपूर्वंमहाभूतस्रष्टृत्वमुक्तंतद्युक्त्याश्रुत्याचालोचनीयमित्याह पुरुषैरिति कृत्स्नशःकार्त्स्न्येन वेदितव्यानिपरीक्षणीयानि इंद्रियाणीतिमनोबुध्योरप्युपलक्षणं तथाहि किमिंद्रियाणिप्राक्संतमेवघटादिकंगोचरयंत्युतदृष्टिसमसमयमात्रसिद्धं आद्येपि किंसत्वंसत्तासामान्यसमवायोवाअर्थक्रियाकारितावा नाद्यः सत्तायांसत्तासामान्यांतराभ्युपगमेऽनवस्थापातात् अनभ्युपगमेतस्याअप्यसत्त्वापत्तेश्च नद्वितीयः रज्ज्वांकल्पितस्यापिसर्पस्यभयकंपादिजनकत्वलक्षणार्थक्रियाकारित्वदर्शनात् नचतत्रपुष्कलार्थक्रियाकारित्वंदृष्टंप्रसर्पणाद्यदर्शनादितिशंक्यं तार्क्ष्योहमितिस्वस्मिंस्तार्क्ष्यत्वकल्पनायाःसत्यविषनिवर्तकत्वदर्शनात् तथाचैत्रोयमितिप्रतिमायांकल्पितचैत्रत्वस्यप्रतिमापीडनाच्चैत्रपीडाकरत्वदर्शनाच्च ननुतत्रताक्ष्र्यात्स्वस्यभेदेगृह्यमाणेएवशास्त्रप्राप्तस्यध्यानादेःसत्यविषनिवर्तकत्वंयुक्तं गारुडशास्त्रप्रमाणात् देहेंद्रियादीनांतुआत्मन्यभेदेनदृश्यमानानांकथंकल्पितत्वमितिचेत्श्लाघनीयप्रज्ञोदेवानांप्रियः भेदग्रहेसत्यपियत्रकल्पनायाःपुष्कलार्थक्रियाकारित्वंदृष्टं किमुताभेदग्रहे बाधोत्तरकालीनार्थक्रियाकारित्वाभावस्यरज्जुसर्पादौदेहेंद्रियादौचतुल्यवद्दर्शनात् तस्मात्परिशेषात्रज्जूरगवद्दृष्टिसमसमयसिद्धंघटादिकंइंद्रियाणिगोचरयंतीतिसिद्धं इंद्रियाण्यपिमनसो

पुरुषैरिंद्रियाणीहवेदितव्यानिकृत्स्नशः॥ तमोरजश्चसत्वंचतेपिभावास्तदाश्रिताः॥ १५॥ एतांबुध्वानरोबुध्याभूतानामागतिंगतिं॥
समवेक्ष्यशनैश्चैवलभतेशममुत्तमं ॥ १६॥ गुणैर्नेनीयतेबुद्धिर्बुद्धिरेवेंद्रियाण्यपि॥ मनःषष्ठानिभूतानितदभावेकुतोगुणाः॥ १७॥

ऽनवहितितायांसन्निहितमपिरूपादिकंनगोचरयंतीतिमनोमात्राण्येव स्वप्नेतेषांतन्मात्रत्वानुभवात् मनोपिप्रमात्राप्रयुक्तंसन्नावहितंभवतीतिप्रमात्रात्मकमेव प्रमातृत्वंचात्मनिबुद्धिव्यतिरेकेणसुषुप्त्यादौनदृष्टमितिबुद्धेरेवधर्मः बुद्धिश्चत्रिगुणात्मकस्याज्ञानस्यकार्यमतस्त्रिगुणात्मकानेवभावान्विषयीकरोति तदिदमुक्तं इंद्रियाणितमआदिकमेव तेपिइंद्रियग्राह्याभावाअपि तदाश्रिताइंद्रियाश्रिताइंद्रियजाः परंपरयातमआद्याश्रिताएवेति ॥ १५ ॥ एतदेवप्रपंचयिष्यन्प्ररोचनायतज्ज्ञानफलमाह एतामिति एतांत्रिगुणात्मिकांमूलप्रकृतिंबुद्धिंवाभूतानांखादीनांजरायुजादीनांचआगतिंउद्गमनस्थानं गतिंलयस्थानं चेतिबुध्याविचारेणअवेक्ष्य शनैःवैराग्यविवेकवृद्धिक्रमेण उत्तमंशमंसुखंप्रत्यगानंदंलभते कंठगतविस्मृतचामीकरवन्नित्यप्राप्तमपिअज्ञानादप्राप्तमिवतत्त्वमस्यादिवाक्याल्लभते ॥ १६ ॥ भूतानांगत्यागतीएवाह गुणैरिति तमआदिभिर्गुणैःबुद्धिर्नेनीयतेपुनःपुनरतिशयेनविषयात्मतांनीयते अतोबुद्धिरेवमनःषष्ठानींद्रियाणिभूतानिचद्विविधानिसैव तदभावेबुद्धेरभावेगुणाःकुतः स्वरूपेणतेषांबाधान्नक्वापिसंतीत्यर्थः एतेनसांख्याभिमतंतेषामबाध्यत्वंनित्यानुमेयत्वंचनिरस्तं अयमर्थः रज्ज्वज्ञानेसतितत्कार्यंसर्पस्तज्जंभयादिकंचदृश्यते परीक्षादशायांतुसर्पाभावेसतिरज्जौनतन्मूलमज्ञानमुपलभ्यतेनापितज्जंभयादिकं एवंबुध्यभावेबुद्धेःकार्यंकारणंचनश्यतीतिगुणशब्देनसत्वादयोमनइंद्रियविषयादयश्चगृह्यंते ॥ १७ ॥

Digitized by Google